

Kły i dzika róża – co je łączy?

dr n. hum. Beata Olędzka, adiunkt

Studium Języków Obcych
Warszawski Uniwersytet Medyczny
ORCID: 0000-0003-0676-3263

E-ISSN 2353-8597; ISSN 1231-028X; nr art. Lek.202411.07 © ⓘ

Zacznijmy od łacińskiego wyrazu *canis*, to znaczy „pies”. Od tego rzeczownika pochodzi przymiotnik *caninus*, czyli „psi, należący do psa, dotyczący psa”. Po łacinie kiel to *dens caninus*, a dzika róża to *Rosa canina*. I już wiemy, co łączy te nazwy.

W obu łacińskich terminach występuje przymiotnik *caninus*. *Dens caninus* to dosłownie „psi ząb”, a *Rosa canina* to dosłownie „psia róża”. Różnice w końcówkach *caninus* (-us), *canina* (-a) wynikają z innego rodzaju gramatycznego rzeczowników. *Dens* jest rodzaju męskiego, *rosa* żeńskiego.

Współczesne nazewnictwo zębów zawdzięczamy Galenowi z Pergamonu (Aelius Galenus lub Claudius Galenus, 129-216 n.e.), który był słynnym na całe Cesarstwo Rzymskie greckim lekarzem, chirurgiem i filozofem. Do dziś ma opinię jednego z najwybitniejszych badaczy spośród wszystkich starożytnych lekarzy. On to wyróżnił 2 *kynodontes* – „psie zęby”, ponieważ są podobne do zębów psa. Nazwa *kynodontes* pochodzi od starogreckich słów *kyon*, dopełniacz *kynos* – „pies” i *odus*, dopełniacz *odontos* – „ząb”. Nazwa ta została później zapożyczona do języka łacińskiego jako *dentes canini* – „zęby psie”.

W języku polskim znaczna większość nazw medycznych ma rodzime pochodzenie¹ w odróżnieniu od języka angielskiego, gdzie prawie 90%

nazewnictwa medycznego pochodzi z łaciny. I tak *dentes canini* po angielsku to „canines”, a po polsku „kły”. Nazwy „kiel, kły”, jak podaje Wiesław Boryś², pochodzą od prasłowiańskiego kolti – „kłuć” uderzać czymś ostrym”.

Przejdźmy teraz do nazwy *Rosa canina* – „dzika róża”, dosłownie „psia róża”. Nazwa ta była powszechnie stosowana w Europie od czasów rzymskich i nawiązuje do dawnego przekonania, że roślina ta może pomóc w leczeniu ukąszeń psów. Starożytni Rzymianie stosowali ją prawdopodobnie w leczeniu wścieklizny u psów. Wykorzystywali ją również do wyrobu wieńców, które nosili podczas uct. W starożytnej Grecji płatki dzikiej róży wkładano do poduszek, aby zapewnić sobie spokojny sen. Pierwsza wzmianka o dzikiej róży pojawiła się w Biblii w Księdze Mądrości (2,8)³. We wczesnym średniowieczu Słowianie nazywali ją „szypszyną”. Aleksander Brückner wywodzi tę nazwę od słowa „szyp”, pierwotnie „strzała”, później „kolec”⁴. I w tym przypadku język angielski sięgnął do łaciny, nazywając tę roślinę *dog rose* – „psia róża”.

¹ B. Olędzka, *Współczesne polskie nazwy chorób – kalki i pożyczki łacińskie*, „Gabinet Prywatny”, nr 4/2023.

² W. Boryś, *Słownik Etymologiczny Języka Polskiego*, Kraków 2005, s. 229.

³ „...coronemus nos rosis antequam marcescant... „uwijmy sobie wieniec z róż, zanim zwiędną” <http://biblia-online.pl/Biblia/Tysiaclecia/Ksiega-Madrosci/2/1> [dostęp:26.10.2024]

⁴ A. Brückner, *Słownik etymologiczny*, Warszawa 1957, s. 561.